

יומן ספרותי

א. "מכות מצריים"

ידעתי — אין השירה סובלת פירושי שים מפורשים, וללשונה הנרמזת אלפי שבילים ללבו ולמוחי של הקורא. בין כה ובין כה, קשה עכשיו לקרוא שירים וקיצו שירים המתפרסמים בעצם הימים האלה ושלא לבקש בהם זיקה כלי-שהי לזמן שאנו חיים בו. אמנם, רבים במשוררינו מנסים להגיד את "הדברים הכרוכים", אלא שברוב המקרים אין שירה מאחורי "הדברים הכרוכים" האלה, והכל נהפך לא "לצעקה", ככוונת אותם משוררים, אלא לשיחה ספלה של "הפרלאמנטים" למיניהם, משדרות רוטי-שילד ועד חדר האוכל שבקיבוץ, להבי-דיל. אך בבוא המשורר האמיתי לשיר את שירו האמיתי, ניגש הנך בחרדת מה לשאול אותו, מה יאמר יכניצו יאמר את דברו לזמן, ומאוד חושש אתה שלא יאמר דבר, שהשיר משמש לו מיפלט מן הנוראות, ומצפוני נרגע בו, במלים שלו, בריתמוס, באהבת הצורה, נרגע יתר על המידה. ויכול אתה להבין את הרצון לברוח אך מכיוון שהנך האדם החי בתוך הזמן, הנך מבין גם פאראפראזה אחרת של הפסוק המסוים, הפאראפראזה היא "להבין את הכל אין פירושו לסלוח", מכל הטעמים הנ"ל נהפכת הקריאה כחוברת השירים החדשה של נתן אלתרמן "מכות מצריים" (הוצאת "צבי" עלייד הוצאת מחברות לספרות תל-אביב, תש"ד) להיות חוויית שירה יחי-וויית זמן. הספר הקטן הזה, הכופה עליך מראשיתו את המוסיקה המי-יחדת שבלשוננו, המפתיעתך (לפרקים הפתעתיים), בצירופי המלים והחמור-נות, הוא אחד הנסיגות המעטים בשי-רתנו, ואולי יחיד במינו, של הבעה שירית לכניעת המשורר כדרישות הזמן וחוסר הפשרה שבין המשורר ומצ-פיו.

היה מישהו מקיראי השירה, שנסל את הספר הקטן בידו ושאלני: "מכות מצריים" — מה עניין לזמן הזה? איזה רעיון משונה להיתלות בנושא כזה? וככל מי שדן על נושא השיר על-פי שמו בלבד, הניח את הספר כדי-חה אותו מעליו ובור: "ארכיאולוגיה" אך יפתח איתו קורא עוד פעם את הספר ויעיין בפרקי ההקדמה ב' ג' "בדרך לנא איון" יקרא את הדברים הפועים, כביכול, לעיר המצרית העתיקה:

את גל-צדק שבטי הנצמס

הפוקדים בקשות נאי.

ערי-אש, כי תוצפנה נצמס

בך רואות את עצמן בראי.

בם לילך מתנושא שוכום

וזמנים נקנצים כסגור

ואקרב מתערב ברום

עם אפרן של בירות קל דור.

ואחר כך:

בך נבט זה השיר קטן עין.

בצקבר מתשפת חורו.

הוא שומע בך אש נמים

ובכי אב על גוית בכוורו.

נא-אמון אפופת-צלקמת

את בקיו של קאב הקף.

כאחד מפרחי אלקמת

קנבים מקף אקת.

כי צדיק בדינו השלת,

אך תמיד, בצקרו שותת,

הוא משאיר, כמו טעם מלת,

את דמעת החפים מתטא.

לי נראה, כי דברים כאלה על הנושא שאנו מרבים כל כך לדבר בו היום — "הנקמה" וכו' — לא נאמרי עדיין בשירה העברית. וכי הדברים האלה (אם אדבר בלשון המוגית-עתונאית: תש"ד) בה כזאת לעניין "וואנסיטארט", ויסלח לי המשורר!) הם עדות לאפשרותה של השירה האקטיאלית ביותר, שאיננה פו-סקת אף-על-פירכך להיות שירה, כי היא נושאת גורל בתוכה, גורל הדור הזה, החייב החחיבו מוסרית להתי-אכור והיודע, כי האכזריות איננה המי-דה הנעלה ביותר של המיסר. הקרע הזה של הנקמה הצידיקת והזכרון כי כל פרט עלי אדמות, יהיה מי שיהיה, הוא אדם חי, הגי הנושא העיקרי של הפואימה הזאת, והוא הנושא העיקרי של כל אחד מאתני. "כי צדיק בדינו השלח" — אך תמיד בעביו שותת — הוא משאיר, כמו טעם מלח — את דמעת החפים מתטא.

ב. זורנאליסטיקה כת אלמוות

הנאצים עשי כל מה שהיה ביכולתם כדי לשמור על האקטואליות של כתבי היינה. אפילו הספרים האנטיפאטיים ביותר של הפריזה שלו שלעתים היינו נכונים לסלקם מאתנו כמעשה בלתי הוגן של משורר-עתונאי, וכן כתב הפי-לסתר שלו על לודביג ביינה, נושמים כעת רוח העזה מיוחדת במינה, כתגית עתיקת-יומין הדוקרת את לב הזמן פתח בכל עמוד אשר תפתח בספר הזה,

מאת עדה גראנט

שהופיע כעת בגרמניה העברי של ד"ר ש. פרלמן (הוצאת "גבולס" א ומיד אתה נתקל ב"פירושים קטנים" לבלהות הגדולות של גרמניה הנאצית. הגה פתחתי את הספר בלי משים ועיני נצמדו כמאליהן לפיסקה זו:

"היכן מתחיל הגרמני? היכן הוא מסי-תיים? המותר לאשכנזי לעשן טאבאק, לאו, אומר הרוב. המותר לאשכנזי לל-בוש כפפות? הן, אך משורר הבר. אבל שתיית השכר, רשות- היא לאשכנזי, מצוה היא לו בתור בואמת של גר-מניה... פעם במרתף-השיכר בגטינגן, נזדמן לי להתפלא, באיזו זייקנות יסו-דית החקיני יודי מן האשכנזים הישנים את רשימות-החרם, ליום שיגיעו לשל-טון. כל שמוצאו מצרפתי, מיהודי או מסלאבי, ואפילו דור שביעי, נתחייב חובת גלות."

ואין כל צורך להרחיק לכת באסור-ציאציות, אין כל צורך ידעת היסטוריה ולחזור לשנות השלושים של המאה הקידמת. והרי שנת השלושים של המאה שלנו נותנות בידינו את כל המפ-תחות לדברים האלה. מי לא יזכור את ראשית "המהפכה" הנאצית על מנהגיה וסיסמותיה? אשר לעישון הטאבאק, הרי נזכור את הפלאקאטים "האשה הגרמניה איננה מעשנת" ואשר לשיכר, מי לא ראה אותם, את מרתף-הכירה האלה, אשר אנשי-המדים החימים היו ממלאים אותם ושוקרים על רשימות-חרם בהגיעם לשלטון, ואפילו המכה "מוצא יהודי או סלאבי" איננה חסרה כאן ה-Absammung המפורסמת אשר נתקדשה יתר קדושה אגלם על ידי המישג "גזע" הכלול בה בין כה וכה. ואנו קוראים בהיינה וחוזרים וקור-אים וחוזרים ושואלים את עצמנו: אם כך, איפוא, ההיתה זו מהפכה או שמא התפתחות טבעית בת מאות כשר-נים? שהרי, כביכול, לא נשתנה כלום, רק נוספו כמה וכמה ד.שים.

ואולי המסקנה היחידה, שנוכל לה-סיק מדברים האלה לגבי ומינו, היא, שגרמניה היא הארץ היחידה, בארצות אירופה הגדולות, שמעולם לא היתה בה מהפכה של ממש, וכי המהפכה הנר-מנית עדיין עתידה לבוא, וכפי הנראה דווקא אחרי המלחמה הזאת. ומאחר שלא סגרנו עדיין את ספרו של היינה, תועה מבטנו ונתקל בעמוד השני במי-דה הנוראה, במימרה דטראגית, אשר רק "הקלות" העתינאית של היינה לא מנעה אותו מלכתבה בספר:

"לעיתות מהפכה אין לנו ברירה אלא להמית או למות"